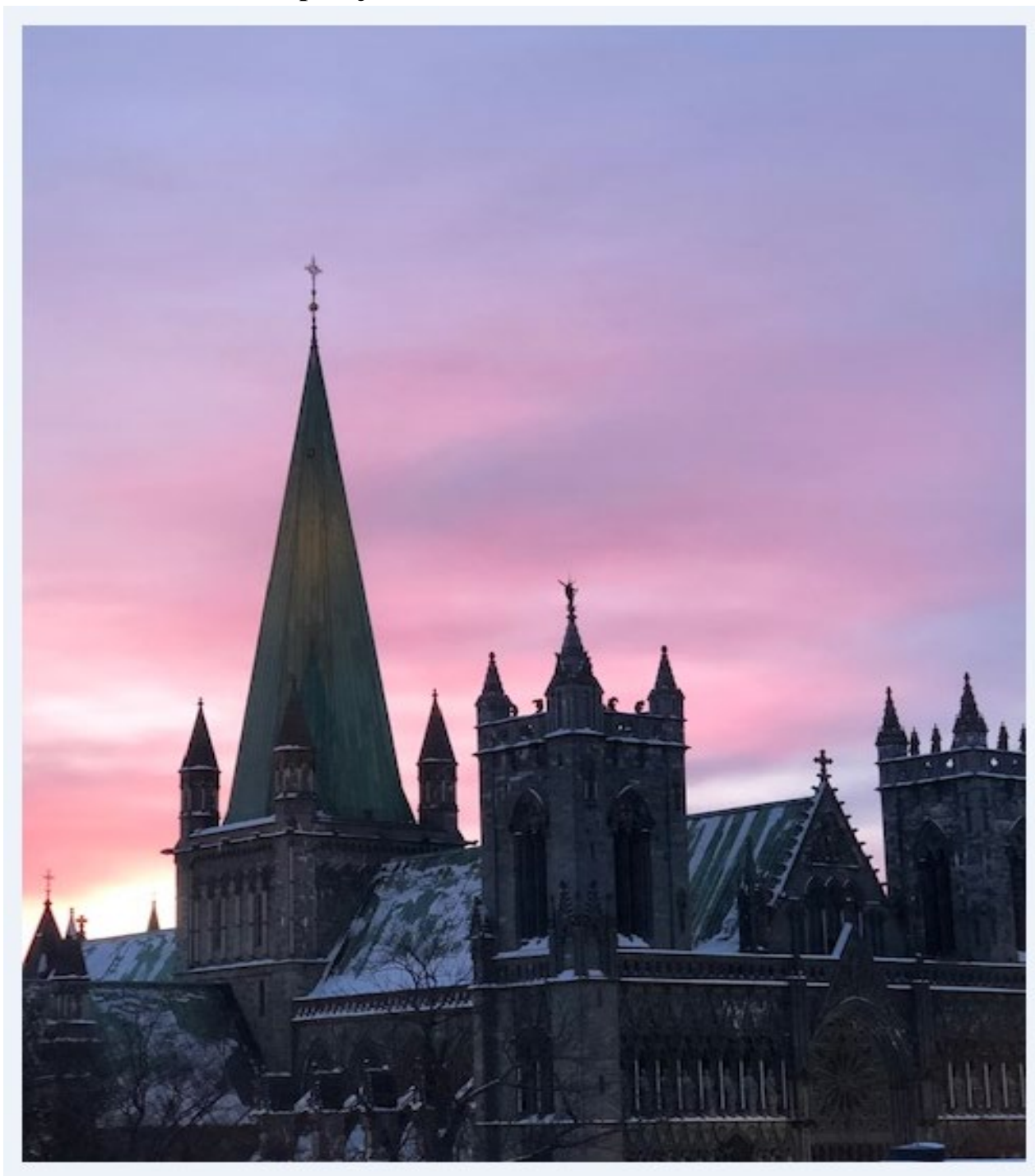

Trøndelag statsadvokatembeter
DELINSPEKSJONSRAPPORT nr 3 - 2022
Inspeksjon av arbeidslivskriminalitet

Innhold:

Trøndelag statsadvokatembeter	1
DELINSPEKSJONSRAPPORT nr 3 - 2022	1
Inspeksjon av arbeidslivskriminalitet	1
1. Innledende bemerkninger	3
2. Sentrale føringer	3
3. A-krim i Trøndelag.....	4
4. Bemanning ved avsnitt økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet.....	6
5. Veilederens spørsmål utenfor enkeltsaker	6
6. Saksgjennomgangen	7
6.1. Iverksettelse av etterforskning	8
6.2. Anvendelse av straffeprosessloven § 71 c.....	8
6.3. Generelt om etterforskning i de undersøkte sakene.....	8
7. Oppsummering	10
Vedlegg 1. Tiltakskort A-krim	11
Vedlegg 2 - Tiltakskort - arbeidsulykker	13
Vedlegg 3 - Brev til Trøndelag politidistrikt 29. april 2022.....	19
Vedlegg 4 - Utfylt skjema – inspeksjon av arbeidslivskriminalitet 2022	23

1. Innledende bemerkninger

Denne undersøkelsen er gjennomført for å oppfylle regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet. Riksadvokaten ga i brev av 27. september 2021 føringer om at politiets innsats mot arbeidslivskriminalitet skulle prioriteres ved statsadvokatenes inspeksjoner i 2022. Det er utarbeidet en veileder for inspeksjonen og riksadvokaten arrangerte en fagdag i forkant av inspeksjonen for de av statsadvokatene som deltok i inspeksjonen.

Vår inspeksjon ble innledet med et brev av 29. april 2022 til Trøndelag politidistrikt med anmodning om oversendelse av saker til saksgjennomgang og invitasjon til samtaler med relevant personell. Inspeksjonen ble gjennomført i mai 2022 av statsadvokatene Kaia Strandjord og Jarle Wikdahl.

Avsnitt for Økonomi, arbeidsliv og miljø er ansvarlig for etterforskning av straffesaker i a-krim sporet. Avsnittet ledes av avsnittsleder Grethe M. Fossum. Påtalejuristene som har ansvar for sakene ved avdelingen hører inn under seksjon for spesialfunksjoner under ledelse av politiinspektør Per Morten Brobakke. Straffesaker med utspring fra a-krim senteret etterforskes i nevnte avdeling og påtalestyres av "øko-juristene" i seksjon for Spesiell påtale.

I det følgende vil vi gi en kort oversikt over sentrale føringer for a-krim arbeidet og en nærmere beskrivelse av a-krim i Trøndelag. Videre vil vi, med grunnlag i intervju og gjennomgang av instruksjer og rutiner, svare ut de overordnede spørsmål i veilederen til inspeksjonen. Deretter følger et sammendrag fra vår saksgjennomgang og avslutningsvis en oppsummering og forslag til tiltak. Som vedlegg til rapporten følger vårt brev av 29. april 2022 til politidistriktet og tilsendt spørreskjema med korte svar/beskrivelser til de omhandlede spørsmål.

2. Sentrale føringer

Regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet (revidert 8. februar 2021) tiltak 22:

"Politiet og påtalemyndigheten skal prioritere innsatsen for å etterforske og føre for retten lovbrudd som er av alvorlig karakter, eller som ikke anses å kunne sanksjoneres tilstrekkelig gjennom forvaltningssporet.

Riksadvokaten skal styrke sin fagledelse på økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet, og bidra til å øke statsadvokatembetenes og politidistriktenes kompetanse og innsats for å bekjempe denne typen kriminalitet."

Regjeringen har også gjennom Hurdalsplattformen (side 48) uttrykt at de vil fortsette å styrke innsatsen mot arbeidslivskriminalitet:

- *Etablere flere sentre mot arbeidslivskriminalitet (A-krimsentre) og gjøre sentrene sterkere og mer operative, ved blant annet å lempe på taushetsplikten mellom de samarbeidende etatene.*
- *Styrke politiets arbeid mot arbeidslivskriminalitet, og vurdere økt strafferamme for kriminalitet på dette området.*

Det følger av samarbeidsinstruks undertegnet av blant annet arbeids- og velferdsdirektør, skattedirektør, politidirektør og riksadvokat 2. april 2019 at det skal mellom etatene være tett kontakt og samarbeid knyttet til enkeltsaker.

I riksadvokatens rundskriv nr. 1 for 2022, Mål og prioriteringer for straffesaksbehandlingen i 2022 pkt V 1, er arbeidslivskriminalitet oppgitt å være en sentral prioritering for politiet og statsadvokatene:

*6. Alvorlig økonomisk kriminalitet, herunder **alvorlig arbeidslivskriminalitet**, alvorlig IKT-kriminalitet, og alvorlig miljøkriminalitet som rammer det indre miljø (arbeidsmiljøet og arbeidsmarkedet) eller det ytre miljø (natur, forurensning, kunst og kulturminne).*

.....

Arbeidslivskriminalitet utgjør en alvorlig trussel mot både arbeidstakere, virksomheter og samfunnet som sådan. Fenomenet omfatter en lang rekke ulike sakstyper, og riksadvokaten understreker viktigheten av en aktiv og målrettet innsats. De som arbeider med fagfeltet må sette seg inn i situasjonsbeskrivelsen fra NTAES. Det skal også i 2022 rettes oppmerksomhet mot ulovlig bruk av utenlandsk arbeidskraft, menneskehandel, tvangsarbeid, systematisk trygdemisbruk og fiktiv fakturering. Politiet og påtalemyndigheten skal prioritere lovbrudd som er av alvorlig karakter, eller som ikke anses å kunne sanksjoneres tilstrekkelig gjennom forvaltningsporet. En målrettet innsats mot slik kriminalitet fordrer et tett samarbeid på tvers av politidistrikter og med særorganer, offentlige kontrollorganer og næringslivet.

3. A-krim i Trøndelag

A-krimsentret er bemannet i henhold til ny felles styringsmodell.

Politimesteren sitter i regional styringsgruppe (RGS) som har møter 2-4 ganger i året. Avsnittsleder sitter i lokal koordineringsgruppe (LKG) som har møter annenhver uke. En fagleder og en etterforsker hører til forebyggende- og kontrollgruppa (FK), og politiet har to etterretter fra seksjon for etterretning i kunnskapsbyggergruppa (KG). Totalt jobber 17 personer ved a-krimsentret, pluss administrativ støtte: seks fra skatteetaten, fem fra Arbeidstilsynet, to fra NAV og fire fra politiet. Senteret ansatte en senterleder med virkning fra 1. mars 2022

Alle tips som kommer tinn til a-krimsentret behandles i ei tipsgruppe som består av personer fra hver etat samt fra både KG og FK.

Politiet har et ganske ferskt mannskap på a-krimssenteret og disse trenger derfor tid til å opparbeide seg kompetanse på fagfeltet. Det er meningen at de som er på a-krimssenteret fra politiet skal etterforske a-krimssaker knyttet til senteret. Ved større saker eller der det er aksjoner og det kreves flere fra politiet, brukes mannskap fra linja. Politiet på FK ved a-krimssenteret jobber hver sjette helg samt to kvelder pr måned og har turnus som sammenfaller med Operativ Utlending og menneskehandel. Dette fordi distriktet ser at OU og a-krimssenteret ofte håndterer de samme personene, slik at man kan lære av hverandre og for å kunne bruke hjemler for kontroll fra politiets side.

Det er LKG som er beslutningstaker for hvilke saker eller eventuelt bransjer a-krimssenteret skal jobbe med. Dette starter med at LKG bestiller en etterretningsrapport fra KG, hvor det for eksempel er ønske om å kartlegge en bransje. KG ser på en del risikoindikatorer som kan indikere sentrale trusselaktører og ut fra dette kommer de frem til en rangering av mulige trusselaktører. LKG beslutter så om det skal iverksettes nærmere undersøkelser eller om a-krimssenteret skal kontrollere en eller flere virksomheter.

En påtalejurist er fagansvarlig jurist for a-krimssenteret og deltar på saksmøter, møter i LKG m.m. ved behov. Saker fra senteret settes på den juristen som har saksjour. Påtalejuristen har tett samarbeid med etterforskerne ved senteret og sitter ved siden av dem på politihuset. Etter ny styringsmodell skal etterforskerne være 80 % på A-krim senteret.

Hensikten er at påtale skal være med på saksmøter der det antas å bli en straffesak, slik at etterforskningen kan styres fra start av. Siden etterforskerne er ferske på a-krim anser distriktet det som greit at de har noen enkle saker i starten for å bygge opp kompetanse. Dette kan være så enkle saker at de ikke ville fått prioritet sammenlignet med andre saker ved avsnittet, men distriktet påpeker at også enkle saker også kan ha stor forebyggende effekt. Dersom det avdekkes en stor sak på a-krim, må den vurderes opp mot andre saker avsnittet jobber med og prioriteres foran.

Arbeidsoppgaver til etterforskerne på a-krimssenteret opplyses å være:

- Samarbeid med menneskehandel og operativ utlending
- Samarbeid med ledelsen Øko-teamet samt jurist, vurdere avgrensning og etterforskningsskritt i saker innen fagområdet arbeidslivskriminalitet.
- Ha et utstrakt samarbeid med etatene som inngår i a-krimssamarbeidet.
- Egen saksportefølge med planlegging, organisering og gjennomføring av kontroller og aksjoner
- Bistå med informasjon/instruksjoner ovenfor eksterne etater/institusjoner
- Holde seg faglig oppdatert og delta på konferanser mm innen fagområdet arbeidslivskriminalitet
- Bistå påtaleleder med utarbeidelse av etterforskningsplan
- Betjene egen portefølge
- Utøve oppgaver som tildeler av avsnittsleder
- Delta i saksmøter og tipsmøter ved a-krimssenteret.

4. Bemanning ved avsnitt økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet

Totalt er bemanningen på etterforskersiden 18 personer, dette inkluderer avsnittsleder og spesialetterforskere(revisorer). Tallet inkluderer også 3 på ytre miljø stedsplassert på Steinkjer, to etterforskere er plassert på Akrim, en etterforsker på dyrekrim, en inndragningsspesialist som ikke skal ha saksportefølge, samt en bokoordinator (konkurser revisor). Videre har en etterforsker ansvar for indre miljø (arbeidsulykker) og en etterforsker har ansvar for kryptovaluta.

Av totalbemanningen er tre revisorer som har tittel spesialetterforsker. I tillegg til de 18 tilkommer 2 bistandsrevisorer. Ordningen er fra 2021 hvor de på basis av samarbeidsavtale er fast ansatt med plassering på øko-avsnittet.

Fem påtalejurister er tilknyttet avsnitt økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet og ytre miljø. Det er beskrevet at avsnittet og påtalejuristene bistår de andre avdelingene med kompetanse på kartlegging økonomi, inndragning, kryptovaluta for å nevne noe.

Det synes å være lite etterforskningsressurs til etterforskning av større økonomisaker. På tross av dette gjennomføres det adekvat etterforskning i større økonomisaker som krever høy kompetanse og mye ressurs.

5. Veilederens spørsmål utenfor enkeltsaker

Det fremgår av politidistriktets straffesaksinstruks (SI) pkt. 4.2 at etterforskningsansvaret for a-krim ligger til Felles enhet etterretning og etterforskning (FEE). Avdeling for Økonomi, arbeidsliv og miljø hører inn under seksjon for Felles etterforskning ved FEE. Politiet har to etterforskere som er tilknyttet a-krim senteret. De sitter dels på politihuset og dels på senteret.

I utgangspunktet skal etterforskere på a-krim senteret etterforske a-krim saker knyttet til senteret selv, men dersom det blir større og kompliserte a-krim saker, så vil enten linjen bistå eller ta over saken. Det er den juristen som har jouruke som får sakene som kommer inn den uka de har jour. Unntaket er saker a-krim har jobbet med i etterretningssporet som a-krimjuristene har vært involvert i fra før og tatt valget at saken skal etterforskes. Da er det påtalejuristen tilknyttet senteret som tar saken.

Trekkinstruksen beskriver at det er de alvorlige sakene innen bl.a. a-krim som skal behandles ved FEE, Avdeling for økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet. Alvorlig er ikke nærmere definert utover en beløpsgrense på 300' for de sakstypene hvor det er relevant. Vi oppfattet det likevel slik at avdelingen i praksis vil ha ansvaret for etterforskning i tilnærmet alle a-krim saker. Unntak kan tenkes for saker oppstått ved geografisk driftsenhet (GDE), men da vil avdelingen bistå og eventuelt overta om det skulle være behov for det. Påtaleansvaret vil alltid ligge Seksjon for spesialfunksjoner.

Straffesaksinstruksjonen omhandler ikke samarbeidet mellom politidistriktet og a-krim senteret. Det er derimot beskrevet i den nye styringsmodellen.

Det generelle inntrykket er at politidistriktet opplever at samarbeidet med a-krim senteret fungerer godt i det forebyggende sporet. Det er relativt nylig ansatt ny leder for senteret med bakgrunn fra NAV. Vårt inntrykk fra intervju med politiets ledere og medarbeidere med

tilknytning til a-krimssenteret, er at den nye lederen viser god forståelse også for de krav som stilles til etterforskning av straffesaker. Det er et godt utgangspunkt for videre arbeid med å øke kompetansen og forståelsen hos samarbeidende etater for grunnleggende krav til etterforskning i straffesak. God kontakt mellom avdelingsleder ved Økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet og senterleder og øvrige deltakere i lokal koordineringsgruppe (LKG), og styrket deltakelse fra kontaktjuristen, gir også grunn til å tro at medarbeiderne ved a-krimssenteret gradvis vil oppnå bedre forståelse for kravene som stilles til etterforskning i en straffesak.

Det sentrale vil uansett være at påtalejuristen gis mulighet til å følge opp aktuelle saker helt fra oppstarten, og at sakene undergis en god politifaglig ledelse og påtalestyring. Det ble beskrevet som en generell utfordring ved avdeling for økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet at etterforskerkorpset har relativt kort fartstid og lite erfaringskompetanse i etterforskning av økonomi og a-krimssaker.

Avdelingslederen jobber aktivt med rekrutteringspolitikken med mål om å beholde og utvikle kompetansen i enheten. Spesialetterforskerne med revisorkompetanse og bistandsrevisorene utgjør en viktig del av den samlede ressursen ved enheten. Både spesialetterforskerne og andre etterforskere med særlig spesialkompetanse på sine felt (f. eks kryptovaluta) blir benyttet i andre store etterforskingssaker ved politidistriktet. Den samlede ressursen ved avdelingen er beskrevet ovenfor. Denne ble gjennomgått under arbeidet med "økoprojektet" i 2021, og det ble der beskrevet et behov for en etterforsker i tillegg til daværende bemanning. I våre samtaler under denne inspeksjonen fikk vi inntrykk av at flere opplevde det som en "underrapportering" i forhold til det egentlige behovet.

Vedrørende påtalemyndighetens rolle ved a-krimssenteret, så er inntrykket at den er styrket etter innføringen av ny styringsmodell. Det er satt av en egen påtalejurist med fagansvar for A-krim, til arbeidet med A-krim. Vedkommende fikk oppgaven etter en intern utlysning og intervjurunde. Selv om rollen er styrket, så er ikke påtalejuristen som har oppgaven fristilt fra øvrig portefølje som "økojurist", noe det heller ikke har vært behov for. A-krim juristen kalles inn til møtene i LKG sammen med avdelingslederen. Han deltar ikke på alle møtene, men ga selv uttrykk for at han prioriterer de møtene hvor det er kjent at det skal diskuteres saker som er eller kan være aktuell for straffesakssporet. A-krim juristen arbeider ellers tett opp mot de to etterforskeren fra politiet som er knyttet til a-krimssenteret. De er fysisk stedsplassert nært hverandre på politihuset.

En kort oppsummering fra vår side er at a-krimssenteret fungerer best i det forebyggende sporet. Etterretningsinformasjon fra tips og eget forebyggende arbeid kan lede frem til saker som skal følges opp i straffesakssporet. Det er avgjørende at disse sakene umiddelbart kommer inn i et spor styrt av politi -og påtalefaglig ansvarlige. Etterforskningen av større saker vil i stor grad skje i linjen ved avdelingen for økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet.

6. Saksgjennomgangen

Skatteetatens liste over saker til gjennomgang inneholdt kun 2 saker for Trøndelag politidistrikt. Vi ba derfor politidistriktet om å få oversendt 10 saker i tillegg med registreringsdato etter 1. januar 2020, og som distriktet selv definerte som a-krimssaker. Vi

henviste til Ra. nr.1/2022 side 10 hvor det er anført sakstyper det særlig skal rettes oppmerksomhet mot innenfor a-krim. Vi mottok en oversikt over 14 saker, slik at vår saksinspeksjon bygger på en gjennomgang av i alt 16 saksnummer.

6.1. Iverksettelse av etterforskning

9 av sakene var anmeldt av skatteetaten (SKE). Anmeldelsene omhandlet i det alt vesentlige regnskapsovertredelser og overtredelser av skattebetalingsloven. 5 saksnummer (hvorav 1 sak med 2 saksnummer) hadde sitt utspring fra a-krim. Saken med to saksnummer var forut for anmeldelsen fra SKE drøftet både på a-krim og mellom SKE/Økokrim (EFE) og Økonomiavsnittet ved Trøndelag politidistrikt. 2 saker var anmeldt av de fornærmede selv, det vil si litauiske arbeidere og en drosjeeier. Sakene fra a-krim og fornærmedes anmeldelser gjaldt bruk av ulovlig arbeidskraft, et multikriminelt nettverk knyttet til restaurantdrift m.m., manglende betaling av lønn/uverdige arbeidsforhold og en drosjeeier som mener seg bedratt av ledende personer i Christiania Taxi/taxisentralen.

Det er intet å bemerke til subsumsjonen i anmeldelsene fra skatteetaten. Også sakene som springer ut av samarbeidet ved a-krim er riktig subsumert. Tilsvarende også for registreringen og mottaket av anmeldelsene fra de fornærmede partene omhandlet ovenfor.

5 av anmeldelsene fra skatt faller etter vår vurdering utenfor kjerneområdet for a-krim. Det gjelder bo innberetninger fra oppbud/konkurs i virksomheter uten ansatte, og oppbud/konkurs hvor årsaken er nærmere knyttet til markedsmessige forhold enn kriminalitet rettet mot skatt/avgift eller utnyttelse av arbeidstakere o.l.

Øvrige anmeldelser kommer inn under samlebegrepet a-krim. Dette er saker hvor anklagen gjelder bl.a. unndragelse av skatter og avgifter, utnyttelse av arbeidskraft (sosial dumping), hvitvasking av utbytte fra kriminalitet og korrupsjon.

Gjennomgangen av sakene viser at det ikke er notoritet for eventuelle undersøkelser i Indicia. I de få sakene hvor det fremstod relevant var det gjort undersøkelser mot valutaregisteret.

Det er i 1 av sakene opplysninger som tilsier at det kunne vært aktuelt med bevisopptak av sentrale vitner (utenlandske arbeidstakere), uten at det er notoritet for om spørsmålet er vurdert.

6.2. Anvendelse av straffeprosessloven § 71 c

Straffeprosessloven § 71 c) er ikke benyttet i noen av sakene.

6.3. Generelt om etterforskning i de undersøkte sakene

Det er ikke notoritet for etterforskningsplan (heretter EP) eller arbeidssiktelse (heretter AS) i noen av de sakene vi har gjennomgått. Gjennom intervju fikk vi opplyst at økonomiavsnittet i stor grad benytter et eget felles "hjemmeområde" i katalogstrukturen hvor alle sakene legges inn sortert på saksnummer. I hver saks katalog legges dokumenter som EP, AS, avhørsmaler og ev. logger inn slik at alle på økonomiteamet kan jobbe videre med disse.

Bruken av eget "hjemmeområde" ble tatt opp med påtaleleder og avdelingsleder ved økonomiteamet under inspeksjonen. FSI og andre etterforskningsenheter i politidistriktet

benytter prosjektmodulen i Indicia ved utarbeidelse av EP. Det er enighet om at også økonomiseksjonen fremover skal bruke prosjektmodulen i Indicia for utarbeidning og/eller lagring av etterforskningsplan. Det kan linkes opp mot arbeidssiktelsler lagret på "hjemmeområdet" slik at notoritet og tilgang til disse er sikret.

Det bemerkes likevel at flertallet av de sakene vi gikk gjennom var så oversiktlige at det ikke var nødvendig med etterforskningsplan/arbeidssiktelse. Den gjennomførte etterforskningen besto i det alt vesentlige av gjennomgang av mottatt dokumentasjon / innhentede beslag og avhør av mistenkte/siktede. I kun 3 av sakene er det avhør av vitner (utover fornærmede).

Det var iverksatt etterforskning i alle sakene vi har gjennomgått. 7 av sakene er avgjort, hvorav 3 med tilståelsesdom, 1 forelegg, 1 påtaleunndatelse, 1 henleggelse og 1 med utvisningsvedtak fra UDI. Det er intet å bemerke til disse påtaleavgjørelsene/vedtaket fra UDI.

Fremdriften i de avgjorte sakene var tilfredsstillende med unntak for en av sakene som endte med tilståelsesdom. Saken var anmeldt av skatteetaten i april 2020. Den gjaldt et enkeltpersonforetak, mangler ved bokføring og innrapporteringer til SKE. Første registrerte etterforskingsskritt i saken er en politirapport om en telefonsamtale med mistenkte i slutten av juni 2021. Der fremgår at mistenkte erkjenner forholdet (manglende bokføring for en omsetning på ca. 4 MNOK og unndratt MVA ca. 1,2 MNOK) og samtykker i tilståelsesdom. Dagen etter samtalen (avhøret) ble saken oversendt påtaleansvarlig. Siktelse og forslag om tilståelsesdom oversendt statsadvokaten medio september 2021. Tilståelsesdom forelå tidlig i oktober 2021. Det er i dommen anført 14 måneder liggetid og brudd på EMK.

For de sakene som ikke var avgjort på tidspunktet for vår saksgjennomgang bemerkes at det i flere saker synes å gå mange måneder fra anmeldelsen er mottatt og til første aktive etterforskingsskritt i saken gjennomføres. Et eksempel er to anmeldelser fra SKE mot to personer/enkeltpersonforetak som drev telefonsalg. De anmeldte forholdene gjaldt bokføring og "juks" med fakturering for å oppnå skattefordeler m.v. Sakene ble anmeldt tidlig i januar 2021. Første registrerte etterforskingsskritt er beslagsrapporter skrevet i november 2021 for innhentede elektroniske beslag fra SKE. I perioden januar – mars 2022 foreligger det revisorrapporter og avhør av de siktede med delvis skylderkjennelser. Sakene er oversendt påtaleansvarlig primo mars 2022.

Et annet eksempel er en sak som kanskje er mer i kjerneområdet for a-krim. En litauisk arbeidstaker innga en skriftlig anmeldelse medio februar 2021. Han anmeldte på vegne av seg selv og en kollega en arbeidsgiver, som de oppga å være ansatt hos, for "sosial dumping" i form av manglende betaling av lønn, dårlige boforhold m.v. Saken lå i ro frem til august 2021. Da ble de to fornærmede avhørt av politiet. Deretter ble foretatt pågripelse og ransaking hos siktede, nye avhør av de fornærmede, avhør av siktede og vitner og utarbeidet rapporter om gjennomgang av beslag. Saken er oversendt påtaleansvarlig tidlig i februar 2022 med et medfølgende bevisnotat fra etterforsker. De fornærmede og noen vitner er litauiske borgere. Med tanke på en eventuell hovedforhandling er det vanskelig ut fra sakens dokumenter å ha noen sikker oppfatning om de fortsatt vil være tilgjengelig for å avgi vitneforklaringer i retten. Det fremgår ikke av saken om det er gjort konkrete vurderinger om eventuelt bevisopptak for å sikre forklaringene.

Avslutningsvis nevnes fra saksgjennomgangen at vi ikke har funnet tilfeller av overflødige etterforskningskritt. Vedrørende bruk av tvangsmidler så er det foretatt pågrep i 2 av de 16 sakene vi har sett på. Ransaking, beslag og utleveringspålegg er gjennomført i 8 av sakene. Vi har ingen merknader til bruken av tvangsmidler i disse sakene. Så langt vi kan se ut fra sakenes dokumenter er beslag i saken håndtert i henhold til regelverket.

7. Oppsummering

Som nevnt under punkt 4, kan bemanningssituasjonen når det gjelder etterforskningskapasitet være for lav, noe som har hatt den konsekvens at saker blir liggende i for lang tid, før det iverksettes etterforskning.

Dette er en situasjon som statsadvokatene skal følge opp over tid. Vi forutsetter at politidistriktet vurderer situasjonen kontinuerlig og sørger for at det iverksettes etterforskning i straffesakene uten ugrunnet opphold. Noen mengdesaker kan mulig løses ved en restanseaksjon.

A-krim senterets har nylig implementert ny styringsmodell. Statsadvokatene vil følge opp over tid hvordan denne påvirker straffesakshåndteringen og om produksjonen av straffesaker øker. Det er etter vår mening positivt at påtalejurist er tett koblet på A-krim senteret noe som er helt avgjørende for et vellykket resultat.

Det er ubetinget positivt at avsnitt økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet har iverksatt kompetanseheving innen A-krim i distriktet (GDE'ene). Blant annet er det utarbeidet tiltakskort for A-krim som er sendt ut og vil fungere som et verktøy når det gjelder avdekking av blant annet sosial dumping.

Avsnitt økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet er deltagere i Økoprosjektet (som er i regi av Økokrim) noe som vil ha positiv innvirkning på saker både innenfor og utenfor A-krim sporet. Trøndelag statsadvokatembeter deltar også i Økoprosjektet (som er i regi av Økokrim) ved førstestatsadvokat og de to undertegnede statsadvokater.

De sistnevnte har også fått ansvar for oppfølging av avsnittet på generelt grunnlag. Tiltaket vil bidra til et tettere samarbeid i både økonomisaker og a-krim saker på sikt.

Jarle Wikdahl
statsadvokat

Kaia Strandjord
statsadvokat

Vedlegg:
Tiltakskort – Akrim
Tiltakskort – Arbeidsulykker
Brev til Trøndelag politidistrikt 29. april 2022
Utfylt skjema – inspeksjon av arbeidslivskriminalitet 2022

Vedlegg 1. Tiltakskort A-krim

Type dokument: TILTAKSKORT/indikatorsett	SENSITIV Opplysningene er taushetsbelagt i medhold av politiregisterloven § 23.2 og u.off., jf. offentleglova § 13 Taushetsplikten gjelder enhver som mottar opplysningene, jf. politiregisterloven § 35
Type hendelse: A-krim	
Gjelder for: Generelt	

- *Dette tiltakskortet kan brukes i de tilfeller politiet er på kontroller uten andre etater i a-krim samarbeidet. Adgangen til kontroll reguleres i straffeprosessloven samt spesiallovgivning som HMS-forskrift, serveringsloven og utlendingskontroll. Terskelen for politiets mulighet for undersøkelser er lav, men rimelig grunn må foreligge etter f.eks tips, trendrapport, bransjerapport eller andre kilder til informasjon.*

KONTROLL AV IDENTITET

- Utlendingen plikter å bringe sin identitet på det rene (må ikke bære dokumentasjonspapirer på seg)
- Skal ha gyldig pass eller godkjent id-dokument
- Ved id-tvil skal utlending alltid pågripes. Konferer med jourhavende jurist/FUF
- Vurder lovligheten av oppholdet – status og råd → Kontakt Utlending og/eller FUF

Taktisk id-kontroll

- Sammenligne bærer og foto
- Sammenligne signatur
- Kontroller utløpsdato
- Vet vedkommende: sitt eget fornavn/fødselsdato/alder/hvor og når dokumentet er utstedt
- Språktest og kunnskap om eget land

Teknisk kontroll

- Bakgrunnstrykk
- Maskinlesbar tekst
- "Drop test"

KONTROLL AV ARBEID

Generelt

- Krav om arbeidskontrakt
- HMS-kort (ikke alle bransjer)
- Registrert i AA-registeret
- Skatteplikt (*Skatteetaten kan ettergå innhentet informasjon i ettertid*)

EU-borgere

- Kan oppholde seg i 3 mnd, men inntil 6 mnd dersom arbeidssøkende. Ikke krav om oppholds- eller arbeidstillatelse.

- Skal registrere seg dersom personen skal oppholde seg/arbeide i mer enn 3 mnd

Tredjelandborgere påtruffet i arbeid

- Skal være reg. i DUF og ha arbeidstillatelse
- Samme regler for asylsøkere.
- Ved avdekking av ulovlig opphold eller arbeid, skal utlendingen pågripes for vurdering av straff, evt for utvisning/bortvisning.
- Samtale med huseier/oppdragsgiver. Fremvisning av kontrakt

Indikatorsett for avdekking av a-krim

- Skaff opplysninger om arbeidsgiver: selskap, org. nr, navn, adresse, tlf, kjøretøy, registeropplysninger
- Manglende profilering på biler/utstyr
- Uvanlige arbeidstider (helligdag, kveld/natt, etc.)
- Arbeidere mangler **HMS-kort**
- Manglende verneutstyr, sikring, o.l.
- Høy gjennomtrekk av ansatte i bedriften
- Mange enkeltmannsforetak i stedet for ansatte
- Forklaringer om at leder/sjef ikke oppholder seg i Norge
- Manglende arbeidskontrakter
- Manglende kontrakter/avtaler mellom private og innleid firma (*Mest aktuelt i håndverker og renholds-bransjen*).

Ved samtale:

- Hva sier arbeider om egen arbeidshverdag? (Lønn, arbeidstimer, overtidsbetaling, bosted, oppdragslengde, gjeld til arbeidsgiver i form av utlegg for reise, bolig og mat. Uvanlige former for rekruttering.

Etterarbeid

- I oppdrag/kontroller hvor patruljen observerer en eller flere indikatorer **skal** det skrives melding i Indicia merket "arbeidsmarkeds kriminalitet".
- A-krim gruppen kan kontaktes for å videreformidle informasjon til aktuelle etater i a-krim samarbeidet for ytterligere undersøkelser av eventuelle straffbare forhold.

KONTAKLISTE:

Petter Larsen	petter.tiller.larsen@politiet.no	A-krim
Håkon Postholm	hakon.kristian.postholm@politiet.no	A-krim
Magnus Sandvik	magnus.sandvik@politiet.no	A-krim/ Etterretning
TPD - Etterretning	etterretningspunkt.trondelag@politiet.no	

Brudd på arbeidsmiljøloven § 19-1:

"Ansvar for innehaver av virksomhet, arbeidsgiver og den som i arbeidsgivers sted leder virksomheten."

Skyldkrav: forsettlig eller uaktsom overtredelse.

Må ses i sammenheng med bestemmelsene om foretaksstraff, jf § 19.3.

Fokus på brudd på sikkerhetsbestemmelser, verneregler samt brudd på interkontrollforskriften.

1. OPERASJONSENTRALEN/FSI

- Meldingsmottak
- Identifisere og definere evt. arbeidsulykke, skadegrad, forholdet merkes med "Arbeidsulykke" i PO.
- Arbeidstilsynet skal varsles enten ved mail, midt-norge@arbeidstilsynet.no eller tlf. 73199700 – tast 3 (kl. 0800-1500) – skriv egenrapport om hvem man kontaktet
- I samarbeid med Arbeidstilsynet vurderes om videre arbeid i virksomheten må stanses inntil videre.

- Ved alvorlig arbeidsulykke (død eller alvorlig personskade) bør også avsnittsleder økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet varsles på tlf. 48010761 eller fagleder tlf. 94863971 kl. 0800-2300 på hverdag. Påtalejurist på saken varsles 0800-1600 på hverdag.
- Ved alvorlige arbeidsulykker skal krimteknisk varsles. Ved dødsulykker skal teknisk rykke ut.
- Varsling av pårørende

2. PATRULJEN/PPS

- Åstedsundersøkelse /sikre bevis
- Lokalisering åsted, sikring, avsperring, evt. vakthold og tiltak for å beskytte spor. Sikre ved foto/video akutte spor som kan gå tapt.
 - Oversiktsbilde av skadestedet
 - Detaljbilder av område, skade, maskin osv.
 - Vurder beslag av maskin/utstyr
 - Sikre evt. Videoovervåkning (beslag jf. strp§203, jf. §205)
- Arbeidsfordeling – forbered opprettelse av sak (se pkt.3)
- Er Arbeidstilsynet (ATIL) på stedet så avklar arbeidsfordeling – ATIL kan sikre HMS- og internkontrolldokumentasjon
- **Straksavhør** av de mest sentrale aktørene/vitnene

- søke å avklare det faktiske hendelsesforløpet, arbeidsoppgave og **arbeidsgiver**
 - avhør av fornærmede der dette er mulig
 - utstyr brukt, dokumenteres med foto, type, serie nr. Vurder evt. beslag av utstyr.
 - Vær obs på evt. endring av status av avhørte (vitne/mistenkte)
- **Ved død, vurder obduksjon i samråd med jurist.** Jurist skriver obduksjonsbegjæring.

3. ETTERARBEID PATRULJE/FSI

- Opprett anmeldelse så fort som mulig. **Sak skal kodes som "arbeidsulykke"**
 - oversikt over personer tilstede/involvert og arbeids -og ansvarsområder til disse.
- Opprett illustrasjonsmappe
- Skriv vitneforklaringer. Involverte avhøres i utgangspunktet som vitner.
- Ikke kryss av for at melding ikke skal sendes.
- **Arbeidstilsynet legges inn som underretningsmottaker. Virksomheten (dvs. arbeidsgiver) legges inn som mistenkt.**
- **Oppfølging i BL til avsnitt for økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet, og saken settes på jourh økojurist og GDE hvor forholdet har skjedd. Ulykker med alvorlig personskade/død settes til FEE, avsnitt for økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet.**

4. VIDERE ETTERFORSKNING-PATRULJE/FSI/GDE/FEE

- **Samkjør med Arbeidstilsynet om videre oppfølging og kommunikasjon**
 - **skal saken i forvaltningssporet eller straffesakssporet?**
- Avklar hendelsesforløp og tillatelser
 - Har den/de tilskadekomne nødvendige tillatelser til å utføre aktuelt arbeid
 - Er arbeidet gjennomført i henhold til regelverk/instruks/beskrivelse/risikovurderinger
 - Hvem har ansvaret for at opplæring/kursing er gitt/ikke gitt
- Statsadvokaten skal varsles av saksansvarlig påtalejurist ved arbeidsulykke med død eller betydelig personskade til følge.
- Forståelse av regelverk, kontakt påtalejurist/avsnitt for økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet.
- Innhent:
 - Internkontrolldokumenter
 - HMS dokumentasjon
 - Arbeidsinstruks
 - Organisasjonskart
 - Skriftlig dokumentasjon på opplæring
 - Firmaattest
 - Fritak fra taushetsplikt fra den fornærmede for å kunne innhente dokumentasjon fra lege/sykehus
- Vurder sakkyndig uttalelse, oppnevning ved retten
- Husk e-plan og bevisnotat
- Før saken sendes ferdig etterforsket, skal Arbeidstilsynet få muligheten til å komme med tilrådning. Kopi av saken sendes via Altinn til saksbehandler

Arbeidstilsynet skal gis anledning til uttalelse forut for eventuell henleggelse i strid med Arbeidstilsynets anmeldelse/tilrådning. Saksansvarlig jurist kontakter ATIL.

5. REDIGERING AV SAK

Bruk egen mappe på dokumentasjon fra Arbeidstilsynet. Hvert vedlegg fra ATIL legges i eget dokumentnummer. Skriv hva dokumentet heter med dato. Sjekk at vedleggene til tilrådingen er mottatt og lagt inn i saken.

6. Kilder til informasjon:

Rundskriv fra Riksadvokaten ad arbeidsmiljøkriminalitet, se pkt IV om etterforskning

<https://kode.politiet.master.net/Documents/RA%20rundskriv%201-96-Arbeidsmiljøkriminalitet.pdf>

Se Økokrims skriftserie "Arbeidsmiljøkriminalitet", særlig pkt 3,3 side 48 og pkt 3,4, side 52:

<https://kode.politiet.master.net/Documents/Arbeidsmiljøkriminalitet%20-%20fagbok.pdf>

For avhør av vitner:

<https://kode.politiet.master.net/arbeidsulykker/Etterforskning%20av%20arbeidsulykker/Sider/Lesmeromavhøravvitneriarbeidsmiljø saker.aspx>

For avhør av fornærmede:

<https://kode.politiet.master.net/arbeidsulykker/Etterforskning%20av%20arbeidsulykker/Sider/Lesmeromavhørvforfornærmedeiarbeidsmiljø saker.aspx>

For avhør av bedriftens ledelse:

<https://kode.politiet.master.net/arbeidsulykker/Etterforskning%20av%20arbeidsulykker/Sider/Lesmeromavhørvforbedriftensledelseiarbeidsmiljø saker.aspx>

FEE, avsnitt for økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet

Trøndelag politidistrikt

4. juli 2019(revidert 10.11.21)

Vedlegg 3 - Brev til Trøndelag politidistrikt 29. april 2022

TRØNDELAG STATSADVOKATEMBETER

Trøndelag politidistrikt

v/påtaleleder Eli Trondvold Aasland

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

07.07.2022

Inspeksjon av arbeidslivskriminalitet i 2022

Riksadvokaten har pålagt statsadvokatembetene å gjennomføre inspeksjon av politidistriktenes innsats mot arbeidslivskriminalitet i 2022. Vi planlegger å gjennomføre denne inspeksjonen i uke 19 ved statsadvokatene Kaia Strandjord og Jarle Wikdahl.

I riksadvokatens brev av 4. februar 2022 om inspeksjonen er det vist til regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet, tiltak 33, hvor det heter;

"Politiet og påtalemyndigheten skal prioritere innsatsen for å etterforske og føre for retten lovbrudd som er av alvorlig karakter, eller som ikke anses å kunne sanksjoneres tilstrekkelig gjennom forvaltningssporet.

Riksadvokaten skal styrke sin fagledelse på økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet, og bidra til å øke statsadvokatembetenes og politidistriktenes kompetanse og innsats for å bekjempe denne typen kriminalitet."

Inspeksjonen skal gjennomføres ved en kombinasjon av saksgjennomgang, samtaler med relevant personell og rutinegjennomgang (skrevne og uskrevne rutiner).

Saksgjennomgang

I nevnte brev fra riksadvokaten er det beskrevet følgende metode;

- Hvert politidistrikt velger ut *minst* 3 saker som de definerer som A-krim saker. Ved oversendelsen til statsadvokaten må det oppgis hvorfor disse defineres som A-krim saker.
- Gjennomgang av saker anmeldt av Skatteetaten og som etaten anser å være knyttet til arbeidslivskriminalitet. Oversikt over saker siste to år er utarbeidet sentralt. For TPD er det kun to saker, a. 15100523 (2020) og a. 15557792 (2021).

Riksadvokaten har påpekt at det i enkelte distrikt – og TPD inngår nok der – er anmeldt så få saker at det kan bli nødvendig å supplere med andre sakstyper.

Med utgangspunkt i de to strekpunktene over vil vi gjennomgå de to sakene som er plukket ut sentralt, og i tillegg ber vi om å få oversendt en oversikt over 10 saker med registreringsdato etter 1. januar 2020 som politidistriktet selv definerer som A-krim saker. Det kan være både påtaleavgjorte og ikke påtaleavgjorte saker.

Ved utvelgelsen av saker ber vi om at det ses hen til de sakstypene riksadvokaten i Rundskriv nr. 1/2022 (side 10) har anført det skal rettes særlig oppmerksomhet mot (ulovlig bruk av utenlandsk arbeidskraft, menneskehandel, tvangsarbeid, systematisk trygdemisbruk og fiktiv fakturering).

Oversikt over sakene bes sendt hit så snart som mulig, og senest onsdag 4. mai 2022.

Samtaler med relevant personell

Samtalene er tenkt både som et supplement til saksgjennomgangen og for å få en mer generell beskrivelse av status på saksfeltet. Vi ønsker å møte på politihuset i Trondheim for å gjennomføre samtaler. Dersom det er mulig ber vi om å få samtaler med;

- Påtaleleder Eli Aasland
- Pi/seksjonsleder Per Morten Brobakke
- Pa/fagansvarlig Karin H. Roven
- Pa/akrim-jurist Jørgen Aune
- Pob/avd.leder Grethe Møkkelgård Fossum
- Pfb/fagleder Åsbjørn Vikan

Så langt det er mulig/passer for den enkelte ber vi om å få gjennomføre samtalene på politihuset i Trondheim torsdag 12. mai 2022 fra kl. 09.00 og utover dagen. Det antas tilstrekkelig å sette av 45 minutter til hver samtale, med 15 minutters pause mellom. Rekkefølgen kan gjerne avtales internt hos dere slik at den passer best mulig for den enkelte.

Dersom nevnte dato ikke passer for en eller flere av de vi ønsker samtale med, så er vi åpne for å avtale annet tidspunkt direkte med den enkelte.

Tema for samtalene vil blant annet være spørsmål som riksadvokaten har utarbeidet;

1.	Overordnede spørsmål som ikke er knyttet til enkeltsaken:
a.	Står det noe i politidistriktets straffesaksinstruks om hvem som har etterforsknings- og påtaleansvaret for A-krim saker eller er enkeltsakstyper spredt på forskjellige enheter?
b.	Er håndteringen av sakstypen beskrevet i den lokale straffesaksinstruksen eller andre dokumenter i politidistriktet?
c.	Er det rutiner i politidistriktet som pålegger påtale/etterforskning å vurdere behovet for bistand fra kontrolletatene under etterforskningen?
d.	Er det rutiner i politidistriktet om hvordan A-krim saker skal avdekkes og registreres slik at det er søkbart i Strasak eller BL?
e.	Beskriver straffesaksinstruksen eller andre dokumenter hvordan samarbeidet mellom politidistriktet og A- krim senteret (der det finnes)?
f.	Er ny styringsmodell for A-krim senterene innarbeidet i politidistriktets organisering?
g.	Hvordan oppfatter politidistriktet at samarbeidet med A-krim senteret fungerer? Hva fungerer godt og hva fungerer dårlig og hvorfor?
h.	Om påtalemyndighetens rolle i A-krim senterene:

h.i	Er det det satt av egen påtalejurist til A-krimsentret, herunder om vedkommende er satt av på heltid osv.?
h.ii	Hvilke kriterier legges til grunn ved utvelgelse av påtalejuristen som er tilknyttet A-krimsentret?
h.iii	På hvilken måte arbeider påtalejuristen inn mot A-krimsentrene og med den øvrige påtalemyndigheten og etterforskerne i politidistriktet? (De som etterforsker og påtaleavgjør sakene)

Det vil i tillegg være naturlig å utfylle med spørsmål som kan supplere/avklare funn ved den forutgående gjennomgangen av saker og skrevne rutiner.

Rutinegjennomgang

Vi ber om å få oversendt instruksjer, rutiner, arbeidsbeskrivelser og ev. funksjonsbeskrivelser for relevante leder-/faglederstillinger knyttet til A-krim arbeidet. I likhet med oversikten over saker ber vi om å få dette materialet oversendt så snart som mulig, og senest onsdag 4. mai 2022. Vi ber også om at den enkelte som ledd i forberedelsen til samtalen med oss tenker gjennom og noterer seg ev uskrevne rutiner / "sånn gjør vi det" rutiner.

Vi ser frem til gode og reflekterte samtaler med et felles mål om å øke vår og politidistriktets kompetanse og innsats for å bekjempe arbeidslivskriminalitet.

Med vennlig hilsen

Kaia Strandjord

Jarle Wikdahl

Vedlegg 4 - Utfylt skjema – inspeksjon av arbeidslivskriminalitet 2022

STATSADVOKATENES INSPEKSJONER AV ARBEIDSLIVSKRIMINALITET I 2022

(Dokument til besvarelse som vedlegges inspeksjonsrapporten)

Nr.	Spørsmål	
1 a	Står det noe i politidistriktets straffesaksinstruks om hvem som har etterforsknings- og påtaleansvaret for A-krim saker eller er enkeltsakstyper spredt på forskjellige enheter?	SI pkt. 4.2 omhandler sakstyper hvor saksansvaret ligger til FEE. De to første kulepunktene gjelder menneskehandel, og deretter øk. kriminalitet, <u>arbeidsmarkedskriminalitet</u> og miljøkriminalitet iht. trekkinstruks.
1 b	Er håndteringen av sakstypen beskrevet i den lokale straffesaksinstruks eller andre dokumenter i politidistriktet?	Trekkinstruksen beskriver at det er de <u>alvorlige</u> sakene, bl.a. innen a-krim som skal behandles ved FEE, avsnitt for Økonomi, miljø og arbeidslivskriminalitet / Felles enhet påtale, seksjon for spesialfunksjoner, økonomi-, miljø- og arbeidslivskriminalitet. <i>Alvorlig</i> er ikke nærmere definert utover en beløpsgrense på 300' for de sakstypene hvor det er relevant.
1 d	Er det rutiner i politidistriktet om hvordan A-krim saker skal avdekkes og registreres slik at det er søkbart i Strasak eller BL?	Det er ikke beskrevet egne rutiner for registrering av slike saker i BL. Etterretnings- og overskuddsinformasjon fra straffesaker føres i Indicia.
1 f	Er ny styringsmodell for A-krim senterene innarbeidet i politidistriktets organisering?	Ny styringsmodell er innført. Den er innarbeidet i politiets organisering, men p.t. mangler etterretningsleder (rekrutering pågår)
1 g	Hvordan oppfatter politidistriktet at samarbeidet med A-krim senteret fungerer? Hva fungerer godt og hva fungerer dårlig og hvorfor?	Hovedinntrykket er at det fungerer godt i det forebyggende sporet. I etterforskingssporet er det fortsatt utfordringer, bl.a. med ulik forståelse av beviskrav, notoritet og objektivitet i etterforskning av straffesak
2 g	Har saken sitt utspring fra A-krim senteret?	5 av 16 gjennomgåtte saker har utspring fra a-krim senteret.
4 j	Har man brukt tvangsmidler i saken og evt. hvilke?	Det er benyttet tvangsmidler i 8 av 16 gjennomgåtte saker. Pågrepelse i 2 saker, for øvrig gjelder det ransaking, beslag og utleveringspålegg.